

4. Клименко Н. Ф. Вибрані праці. Київ: Видавничий світ Дмитра Бураго, 2014. 728 с.

5. Клименко Н. Ф. Морфологічна будова сучасної української мови. Київ: Наукова думка, 1975. С. 5–34.

6. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ: Наукова думка, 1984. 251 с.

7. Мислива-Бунько І. Я. Теоретичні аспекти вивчення складних слів в українській лінгвістиці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. № 1048. Серія «Філологія». Вип. 67. С. 7-14.

8. Українська мова: Енциклопедія. НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови; редколектив : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 824 с.

9. Українська мова: Енциклопедія. Редколектив : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2000. С. 7.

10. Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова: Довідник. Київ: Либідь, 1996. 320 с.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАГОЛОВКІВ У ТВОРЧОСТІ С. ЖАДАНА

Марцінковська Інна,
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доц. Г. В. Бачинська

Постановка проблеми. На сьогоднішній день вивчення ідіостилю автора, специфічних особливостей його творчості пов'язане з літературними

номенами. Варто зазначити, що серед них особливе місце належить заголовкам, які передають інформаційне наповнення художнього тексту. Крім цього, вони розкривають проблематику творів, вказують на приховані риси персонажів і складають основу для створення системи прихованих і явних зв'язків між ними. У літературному творі заголовки відіграють важливу роль у формуванні семантичної організації художнього тексту поряд з іншими стилістичними засобами. Літературні номени є найбільш експресивним та інформативним засобом, що визначає значний обсяг імпліцитної інформації.

Як наслідок, у науковому середовищі виникає потреба всебічного дослідження заголовків, які відіграють важливу роль у творчості будь-якого письменника. Зокрема, доцільно проаналізувати заголовки крізь призму семантики та структури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з тим, що літературна ономастика стрімко розвивається, заголовки є об'єктом зацікавлення науковців. Чимало лінгвістів присвячують увагу питанням класифікації, типізації заголовків, їхній структурі, семантиці, стилістичному тлу. Серед них виокремлюємо І. В. Арнольда, З. Д. Блисковського, Л. Ф. Грицюка, І. В. Біляка, О. П. Божко, Л. О. Коробова, О. М. Кулакова, І. В. Фоменка, Г. Г. Хазагерова, Е. О. Лазарева, А. М. Коваленко, М. Ю. Доценко та ін. Тим не менш, заголовки у творчості С. Жадана досі залишаються малодослідженими, що становить актуальність нашої статті.

Об'єктом наукового аналізу є специфіка 300 заголовків, що функціонують у творчості С. Жадана, зокрема тих, котрі належать до його відомої збірки «Динамо-Харків», а також усі поезії зі збірок «Псалом авіації» (2021), «Антенa» (2018), «Життя Марії» (2015), «Месопотамія» (2014) та вірші з нової, ще не опублікованої книги (2022).

Метою статті є аналіз структурно-семантичної організації заголовків поезій С. Жадана.

Виклад основного матеріалу. У поетичній творчості С. Жадана наявна велика кількість онімів. Тим не менш, письменницькою особливістю автора,

як і багатьох постмодерністів, є те, що він не створює заголовки для багатьох поезій. Як наслідок, чимало текстів упізнаються за першим рядком ліричного твору, що задає тон усій поезії. Варто зазначити, що для наукового дослідження було проаналізовано поезії, які містять матеріальний заголовок, так і ті, які не мають його: у такому випадку було використано перший рядок поезії як потенційний заголовок.

Для ґрунтового аналізу було обрано 300 заголовків з поетичної спадщини С. Жадана; вибрані поезії різняться за часом та обставинами їх створення. Основою дослідження стали вірші з нової (ще не публікованої книги) (2022) [4], розміщені у примірнику вибраних поезій «Динамо-Харків», а також усі поезії зі збірок «Псалом авіації» (2021) [5], «Антенa» (2018) [3], «Життя Марії» (2015) [1], «Месопотамія» (2014) [2] та фрагментарно зі «Список кораблів» (2020), «Тамплієри» (2016), «Вогнепальні й ножові» (2012), «Лесбійки» (2009), «Ефіопія» (2009), «Марадона» (2007), «У.Р.С.Р.» (2004), «Історія культури початку століття» (2003) та «Балада про війну і відбудову» (2001)).

Проаналізувавши семантику поезій С. Жадана, ми створили окремі тематичні групи за семантичним спрямуванням. Серед них виділяємо такі:

- **назви тварин:** *Носоріг, «Птах уночі забивається до кімнати...», «Риба в цьому озері дивна: скільки ловимо її...», «Пливи, рибо, пливи...», «Це лисиця...» та ін;*
- **номінації осіб чоловічої та жіночої статі:** *«Жінки», «Вагітна жінка, схожа на книгу з продовженням», «Іммігрант Зонт», «Жінка за тридцять доларів», «Елегія для Урсули», «Марадона», «І найменша дівчинка в Чайна-тауні...», «Ця жінка, яка фотографує дерева січня...», «Її вітчим був ще тим диваком...» та ін.*
- **назви осіб за професією, титулом чи видом діяльності:** *«Збирачі конопель», «Хороші молоді поети», «Він був листоношею в Амстердамі...», «Що робити зі священниками?..», «Віолончеліст», «Шпигун», «Кочегаре, доки б'ється залізне серце машини...», «Мародер», «Капелан», «Смерть моряка річкового флоту...» та ін.;*

- **теологічні персонажі:** «Добрий Бог переходу притримає за рукав», «Наші діти, Маріє, ростуть, ніби трава...», «Старші питають Фому...», «Ось і тобі, Магдалино, різдвяної ночі...», «Святий Франциск збудував це місто для серферів...» та ін.
- **абстрактні поняття та явища:** «Голос із того боку ріки», «Вісті про впертих, рішучих і спритних», «Був мені голос...», «Саме відстань, неможливість торкнутись руки...», «І ця любов із доторком біди...», «Гумова душа» та ін.;
- **неживі предмети та речовини:** «Ліс сухий і серйозний...», «Хмари, які пливуть над головою...», «Океани», «Алкоголь», «Словники на службі в церкві», «Паприка», «Контрабанда» та ін.

Крім того, заголовки у творчості С. Жадана розмежовуються вираженням ознак дії, станів предметів або ознак якості. Тут звертаємо увагу на назви, які:

- **вказують на місце чи напрям:** «Це ось наше місто – стоїть на сході країни...», «Як це діється тут, на Сході?», «Тютюнові фабрики», «Довго стоять на залізничній платформі», «На сільській вулиці», «Школа міліції. Вересень 14-го», «Поштове відділення» та ін.;
- **час:** «Щоранку...», «Ці кілька тижнів», «Зранку на зупинці майже нікого», «Вночі я не встиг про це сказати...», «Влітку всім хочеться ріки, її доторку прохолодного...», «Осені ще немає», «Прийде весна, говорили вони...» та ін.;
- **процес чи вид діяльності:** «Виговори мене, ніби назву хвороби...», «Але ж ти ніколи не напишеш про те...», «Можна, тепер я почну?», «Говори, як тоді: це початок тепла...», «Слухати спів у горішньому русі» та ін.

Виявлені тематичні групи заголовків та частотність їхнього використання у поезіях С. Жадана представлено у Таблиці 1.

Таблиця 1

Семантика заголовків поезій С. Жадана

№	Тематичні групи	Кількість	Відсотки
---	-----------------	-----------	----------

1.	Номінації осіб чоловічої та жіночої статі	31	10,3%
2.	Номінації осіб за професією, титулом чи видом діяльності	20	6,7%
3.	Теологічні персонажі	5	1,7%
4.	Тварини	5	1,7%
5.	Абстрактні поняття та явища	54	18%
6.	Неживі предмети та речовини	39	13%
7.	Вказівка на місце чи напрям	16	5,3%
8.	Вказівка на час	61	20,3%
9.	Вказівка на процес чи вид діяльності	69	23%
	Усього	300	100%

Як видно із таблиці, домінантною групою заголовків за семантичним спрямуванням є група номінацій, що вказують на процес чи вид діяльності (23%); досить часто вживані і заголовки на позначення часу (20,3%) та з вказівкою на абстрактні поняття та явища (18%).

Аналізовані заголовки поезій досить різноманітні у плані структурного вираження. Оскільки чимала частина з них представлена на лише словами та словосполученнями, додаємо до класифікації назви, що характеризуються як повноцінні речення. Таким чином, заголовки поезій С. Жадана можна розподілити за такими критеріями:

1) *виражені одним словом*: «Жінки», «Голка», «Пошуковик», «Носоріг», «Влітку», «Лукойл» та ін.;

2) **сполуки слів:** «Сербсько-хорватська», «Револьвери і троянди», «Готель Харків», «А тим часом», «Сонце, тераса, багато зелені», «Чорна, ламана, зла, зимова...» та ін.;

3) **словосполучення:** «Україна для українців», «Прощання слов'янки», «Хороші молоді поети», «Внутрішній колір очей», «Холодне ранкове повітря», «Тютюнові фабрики» та ін.;

4) **просте речення:** «А ось зима цього року робить дерева тьмяними», «Зовсім розстроївся дорогою наш оркестр...», «Тут між ними починається сварка», «Вулицею проходить жінка» та ін.;

5) **складне речення:** «Танцюй, тесле, доки сонце стоїть...», «Буде так: бредуть мисливці в снігах», «Уявляю, як це бачать птахи...», «Чорна, ламана, зла, зимова...».

Виявлені групи структурного вираження заголовків та частотність їхнього використання у поезіях С. Жадана представлено у *Таблиці 2*.

Таблиця 2

Структурні особливості вираження заголовків поезій С. Жадана

№	Групи заголовків	Кількість	Відсотки
1.	Виражені одним словом	23	7,7%
2.	Сполуки слів	14	4,7%
3.	Словосполучення	40	13,3%
4.	Просте речення	196	65,3%
5.	Складне речення	27	9%
	Усього	300	100%

Отримані результати демонструють, що за структурним вираженням заголовки здебільшого подані як прості речення, що складають 65,3% від усіх проаналізованих. Нерідко автор використовує словосполучення (13,3%) та складні речення (9%), а однослівні заголовки (7,7%). Назви поезій, представлені сполуками слів, фіксуються найрідше (4,7%).

Висновки. Отже, заголовок є тим елементом художнього твору, який спонукає до прочитання тексту. Автори дуже ретельно підбирають назви для

своїх творів, адже досить часто вони несуть прихований зміст, вказують на проблематику, персонажів тощо. Не менш важливим є дослідження їх структурно-семантичних особливостей, принципів добору заголовків, їх частотність, притаманних тому чи іншому письменнику. Аналізуючи поетичні заголовки творчого доробку С. Жадана, виявляємо його високий інтелектуальний рівень, складність форми та змісту. За результатами проведеного дослідження робимо висновки, що найчастіше автор використовує назви, які вказують на процес чи вид діяльності (23%); досить часто вживані і заголовки на позначення часу (20,3%) та з вказівкою на абстрактні поняття та явища (18%). За структурним вираженням заголовки найчастіше подані як прості речення, що складає 65,3% від усіх проаналізованих. Нерідко автор використовує словосполучення (13,3%) та складні речення (9%), та однослівні заголовки (7,7%).

Список літератури:

1. Жадан С. Життя Марії. Чернівці : Видавець Померанцев Святослав на замовлення Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz, 2015. 184 с.
2. Жадан С. Месопотамія. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. 364 с.
3. Жадан Сергій. Антена[текст]: поезії. Чернівці: Книги – XXI, 2020. 304 с.
4. Жадан Сергій. ДИНАМО ХАРКІВ. Вибрані вірші. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МАГА, 2022, вид.8-ме. 320 с.: серія «Українська Поетична Антологія».
5. Жадан Сергій. Псалом авіації [Текст] / Чернівці : Видавець Померанцев Святослав на замовлення Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz, 2021. 160 с.

Процик Вікторія,

Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка